

AZƏRBAYCANIN CƏNUB BÖLGƏSİNİN QƏDİM TOY ADƏTLƏRİ

Açar sözlər: *Cənub bölgəsi, adət-ənənə, toy*

Ключевые слова: *южный регион, традиции, свадьба*

Key words: *southern region, traditions, wedding*

Azərbaycan xalqına xas olan adət-ənənələr əsrlər boyu nəsil-dən-nəslə keçərək qorunub saxlanılmışdır. Xalq keçmişinin ibrətli, gərəkli ənənələrindən faydalanaraq mənəvi dəyərlərini yaşatmağa çalışmışdır. Bu zəngin mədəni irsin, adət-ənənələrin qədim izləri çox uzaq keçmişdən xəbər verir. “Ənənələr xalqın mədəniyyətini, etnoqrafiyasını, yaşayış tərzini doğru-dürüst öyrənməyə xidmət edir. Adət-ənənələrin qədimliyi, uzun-ömürlüyü mənsub olduğu xalqın yüksək mədəniyyətinə sübutdur” (10, 4). Xalqın həyatı, dünyagörüşü, dini-etiqadı ilə bağlı olan ənənələr tarixin çətin sınaqlarından çıxmışdır. Lakin əsrlərdən bəri toplanan bu mənəvi sərvətlər bir çox dəyişikliklərə məruz qalmış, böyük əksəriyyəti tədricən unudulmuşdur. Xalqın keçmiş ənənələrini qoruyub saxlamaq üçün unudulmuş dəyərlərin yenidən bərpasına kütləvi şəkildə yardımçı olmaq lazımdır. Mirəli Seyidov bu barədə yazmışdır: Azərbaycan xalqının əski mifik görüşlərini, inamlarını, adət-ənənələrini, bədii və ictimai təfəkkürünün qidalandığı mənbələri, onların inkişaf yollarını, uğradığı böyüklü-küçüklü dəyişiklikləri və bunların səbəblərini öyrənmək soykökdə iştirak edən xalqların tarixini aydınlaşdırmaq deməkdir (11, 9-10).

Cənub bölgəsi zəngin təbii coğrafi mühitə malikdir. Bu zənginlik ərazinin adət-ənənələrində də özünü göstərir. Bölgənin məişət mərasimləri qədim ənənələr əsasında formalaşmışdır. “Məişət mərasimləri xalqın adət, ənənə və etiqadları ilə əlaqədardır və çox müxtəlifdir. Məsələn, yas, dəfn, doğum, toy mərasimləri və vəsf-hallar bu qəbildəndir” (4, 135). Cənub bölgəsinin toy mərasimlərində icra olunan adətlər öz fərqli strukturu ilə seçilir. Məlumdur ki, toy mərasimləri Azərbaycanın çox qədim sayılan adət-ənənələrinə daxildir. Toy elin-obanın sevinci, xoşbəxtlik, şənlik məclisi hesab edilir. “Hər bir el yaşadıqca, tarixi, həyatı gedişində təsadüf etdiyi hadisələri, səadətli və fəlakətli halları qeyd etmək məcburiyyətindədir. Bu el içərisində qeyd olunmuş mərasimlər o elin ruhunu və təbii incəliyini oxşar və ona zövq verir və bununla bərabər o elin adət və adəbini tərbiyələndirir” (3, 52). Rəngarəng toy mərasimləri xalqımızın tarix boyu qoruyub tapındığı saysız-hesabsız adət və ayinləri üzə çıxarır. Cənub toyu da Azərbaycan toyunun tərkib hissəsi olduğundan özündə milli dəyərləri əks etdirməklə yanaşı, həm də özünəxas xüsusiyyətləri ilə də diqqət çəkir.

Cənub bölgəsinin toyu qızbəyənmə, ağsaqqal plov (və ya sövdələşmə), şal-üzük (və ya üzükşal toyu), paltarkəsdı (və ya birinci hırdabo), xınayaxdı (qız evində toy), hırdabo (oğlan evindən qız evinə göndərilən qıza məxsus toy ləvazimatı), oğlan toyu, üç günlük və ayağçı mərasimindən ibarətdir.

Toy mərasiminin ilk mərhələsi qızbəyənmədən başlayır. Ağbirçəklərimiz qızları, əsasən, təndirxanada, heyvan sağımı zamanı, ev şirələyərkən, hamamda, toy və yas mərasimlərində gözaltı edər, bəyəndilər. Bəzi hallarda qızı görüb bəyənmək oğlanın öz istəyinə, ixtiyarına həvalə edilərdi. “Dədə Qorqud” boylarında bu məsələ bir az da qabarıqdır. Oğuz elinin dörd niqablı igidindən ikisi–Beyrəklə Qanturalı özləri qız görməyə, seçib sevməyə gedirlər” (2, 89).

Mərasimin sonrakı mərhələsi oğlan evindən qız evinə ağbirçək qadınların gəlişi ilə başlayır. İlk növbədə elçilər qızın danışıqına, yerişinə-duruşuna, qonaqlara qulluq etməsinə diqqət edirlər. “Qız qapısı, xan qapısı”, “Qız evi, naz evi” hikmətli deyimlərini əsas tutaraq qız qapısına elçi gələnlərə bir dəfəyə razılıq verməzdilər. Bununla da qız evi oğlan evinin sevgisini, etibarını, ailəyə olan hörmətini sınaq etmiş olardı. Dəfələrlə elçilərin gəlişindən sonra qız evinin razılığı alınardı. Qızın valideynlərinin razılığı alındıqdan sonra ağsaqqal plov (kişi elçilərinin gəlişi) üçün vaxt təyin edilir. Sonra oğlan atası elçilik üçün sözü keçən, hörmətli bir neçə ağsaqqalla birlikdə qız evinə üz tutur. Kişi elçiləri söhbəti mətləb üstünə gətirirlər: “İndi siz bu sövdəyə nə deyirsiniz?”. Oğlan evindən gələn ağsaqqallar razılıq aldıqdan sonra xeyir-dua verərək çaya qənd salıb qarışdırır və məclisi yemək süfrəsində davam etdirirlər. Qonaqlar bir süfrə ətrafında yığılaraq təzə düyünün plovunu yeyirlər.

“Oğuz türklərinin adət-ənənəsinə görə, qız evinə gəlmiş iki elçidən biri tənbəki çubuğunu doldurar, o birisi isə çaxmaqdaşını hazırlayardı. Sonra birinci elçi gəldiklərinin səbəbini qızın dədəsinə bildirər və doldurduğu çubuğu ona uzadardı. Bu vaxt ikinci elçi çaxmaqdaşı ilə od əldə edib qızın dədəsinə çubuğu yandırmağı təklif edərdi. Qız atası nikaha razı olduğunu bildirmək istədikdə o, çubuğu alıb yandırardı. Bəzən isə o, çubuğu almazdı, elçilərdən bir az gözləməyi xahiş edərdi” (2, 58).

Ağsaqqal plov üçün oğlan evi düyü, yağ, ət, cücə, qoz, tərəvəz göndərir. Acılıq əlaməti sayılan soğan, bibər, duz göndərilmir. Lənkəran bölgəsində elçilik ağsaqqal plov mərasimi kimi tanınır. Kişi elçiliyindən təxminən bir ay sonra qız evində şal-üzük mərasimi keçirilir. Bu mərasim zamanı qız üçün üzük, qırmızı rəngli ipək saçaqlı şal (və ya tirmə şal), kəllə qənd (qəndin başına al qırmızı yaylıq bağlanır) gətirilir. Oğlan evindən bir ağbirçək gətirilmiş yaylıq gəlin qızın başına salır və ona xeyir-dua verir: “Allah nişanına xeyir versin”, “Nişanın çox mübarək”, “Nişanın bəxtli olsun”, “Allah arzu-istəyinə çatdırsın”, “Yarıyıb qırmızı duvaq olasan” və s. Sonra oğlanın bibisi (və ya xalası, yaxud oğlan yengəsi) qızı qucaqlayıb öpür və üzüyü barmağına taxır. Mərasimdən sonra kəllə qənd doğranılır, bir parçasını siniyə yığıb ətrafına əlvan noğul-nabat düzülür və üstünə saçaqlı qırmızı örtük salınaraq oğlan evinə göndərilir. Nişan zamanı qız üçün üzük və şal örpək aparıldığına görə, bu mərasim “şal-üzük” adlanır. “Bəzi bölgələrdə elçilik nişan mərasimi səviyyəsində olur. Əksər hallarda isə bu, “kiçik nişan” adlanır və bir neçə gün sonra (vaxt dəqiq müəyyən edilir) böyük nişan olur. “Dədə Qorqud” kitabında isə elçilik– “kiçik düyün”, toy “ulu düyün”, “ağır düyün” adlanır” (1, 90).

Bir müddət sonra qız toyunun başlanğıcı, onun birinci mərhələsi sayılan paltarkəsdi adəti yerinə yetirilir. Bu mərasimdə oğlan evindən qadınlar qız evinə gəlin üçün paltarlıq parçalar gətirir. Həmin gün qızın gəlinlik parçası kəsilir. Bunu qız evindən bir qız uşağı kəsməlidir (Gəlinlik parçası qırmızı lentlə bağlanmış təzə

qayçı ilə kəsilməlidir. Parçanı bir neçə santimetr kəsərək iz qoyulur). Oğlan evindən parçanı kəsən qıza xələt verilir. Bu məqamda hamı “Mübarək olsun” deyərək arzu-diləklər diləyir və şirinlik üçün kəsilmiş parçanın üstünə noğul-nabat səpələyirlər. Sonra parça dərziyə aparılır və gəlin paltarı tikilir. Gələn qonaqlara şərbət paylanır. Eyni zamanda, paltarkəsdi günü şirin qoğal və bişi (Cənub bölgəsində hazırlanan şirniyyat növü) hazırlanır. Həmin şirniyyatın xərcini oğlan evi ödəyir. Qızlar bir yerə toplaşib dəstə ilə nəğmə oxuyurlar:

Gəlırsən arx ilən gəl,
Çəmənı çarx ilən gəl,
Əgər mənı seıırsən,
Danışma, xalq ilən gəl.
Qayçını ataram cıngıldəsın yar, hey,
Çağırın oğlan bacısın, dıngıldəsın yar, hey (9).

“Oğuz türklərində bu mərasim qız evinə gətirilən hədiyyələrin ənənəvi sayına uyğun “doqquz toyu” adlanmışdır. Sonralar ona «paltarbiçdi, parçakəsdi, qayçıkəsməz» adları vermişlər” (2, 137). Cənub bölgəsində paltarkəsdi mərasiminə birinci hırdabo da deyilir.

Xınayaxdı üçün oğlan evi qız toyunun xərcini gətirir. Qız toyu üçün lazım olan ərzaq qabaqcadan dəqiqliklə müəyyənləşdirilir. Bu ərzaq əsasən qoyun, düyü, yağ, kişmiş, qaysı, şabalıddır. Sonra qız evində xınayaxdıya hazırlıq gedir. Yeməklər hazırlanır, qız evindəqonaqlıq verilir. Bu mərhələdə qızlar, gəlinlər yığışib gəlin qızın başına, əl-ayağına xına yaxır, nəğmələr oxuyurlar:

Əllərə xına yaxarlar,
Gözlərə sürmə çəkərlər,
Çəkil get, sənə qurban,
Pəncərədən baxarlar (9).

Xına sevinc, şadlıq əlaməti olduğundan şənliklərin bəzəyi hesab edilir. Nişan xonçalarının bəzəyi olan, xoşbəxtlik, səadət nişanəsi sayılan xınanın, eyni zamanda müalicəvi əhəmiyyəti də vardır. “Dədə Qorqud” çağlarında xına gəlinin ovucuna büsbütün sürtülməzdi, onunla qızın əl-ayağına “biçək”, “pişik pəncəsi”, “dilbər duvağı”, balıqlı və quşgözü adlanan xüsusi rəmzli naxışlar çəkərdilər. (2, 107). Naxçıvan ərazisində isə xınayaxdı mərasimi xına gecəsi adlanır. Bu mərasim zamanı xınadan gəlinin əl barmaqlarına fındıqça (fındıq boyda xınanın əl barmaqlarının başına qoyulması) adı ilə tanınan naxış qoyardılar (7, 94).

Xınayaxdı mərasimində ağbirçək qadınlar bəy evinə köçürüləcək qıza öyüd-nəsihət verirlər:

Almanı alma, gəlin,
Al, yerə salma, gəlin,
Evlərdə çox söz olar,
Ürəyinə salma, gəlin (9).

Gəlini aparmadan üç gün öncə qız evinə “hırdabo” aparılır. Hırdaboya çalğı ilə gəlirlər. Gəlin üçün gətirilən hədiyyələri, şirniyyatı sinilərə düzür, qırmızı ipəkdən zərli-saçaqlı parçaya, yaxud tirmə şala büküb bəzəyirdilər.

Nişanlı qıza alınan əşyalar aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

Qızıl əşyaları: parça sırğa, şarı sırğa, qızıl hil boyunbağı, qızıl muncuq boyunbağı (nargilə), findığı sırğa (Salyan sırğası), qızıl Qur'an qabı və s.

Paltarlıq parçalar: “zərparça”, “yağış” parçası, “bambarx” parçası, “gülməxmər” parçası, “meçta” parçası, “qabardin” parça (paltoluq parça), “şalparça”. Baş örtüklərindən tirmə şal, zəkiyə yaylığı, əsməşal, qırmızı rəngli şal (ipək saçaqlı) və s.

Bu mərasimdən sonra gəlinin qohumlarından bir neçə qadın onun cehizlərini hazırlayıb bəy oğlanın evində gəlin otağını bəzəməklə məşğul olur. Oğlan evinə gəlin köçü gedəndə dalınca su atılır, köçün qabağına duz-çörək qoyurlar.

Folklorşünas alim Mirhaşim Talışlı bir əsr müddətində Cənub bölgəsində toy adətlərindən ən çox gözəçarpan əsas cehiz fərqlərini müqayisəli şəkildə belə vermişdir: “Yüz il əvvəl (1880-90-cı illər) nənələrimizin gətirdiyi cehizlər: palaz, kilim, Gilan həsiri, ağacdən taxt, nimdar, yorğan-döşək, toxunma mərfəşdə; mis qablar: məcməyi, təşt, ərsin, sərpüş, güləbfaş, mehkeş; saxsı qablar: lüleyin, nehrə, çölmək, göduş, çıraq; taxta əşyalar: sandığ, hövsər, tabaq, kəpgir; çamaxudan və taxçalara məxsus pərdələr.

Əlli il əvvəl (1930-40-cı illər) analarımızın gətirdiyi cehizlər: mütəkkə, balış, yorğan-döşək; mis qablar: samovar, cam, satıl, tayqulp, dolça; saxsı qablar: bardağ, tabağ, ət taxtası, oxlov, yağ və balla dolu bəstilər, qənd doğrayan taxta çəkici ilə; daş ayna, şamdanlar, şarlı neft lampaları” (6, 393-394).

Xınayaxdı zamanı axşamçağı qız evindən bəy oğlana bəylik xonçası göndərilir. Bu xonçaya bəy üçün kostyum, köynək, bəylik papağı, corab, ətir, xına və s. düzülür. Oğlanın sağdış-soldısına da köynək, araqçın, cib yaylığı, ətirdən ibarət xələt qoyulur.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın bir sıra regionlarında güləbdən həm də toy-düyün mərasimlərində geniş istifadə olunmuşdur. Həmçinin, Dərbənd azərilərinin məişətində də güləb mühüm yer tutur. “Əksər Dağıstan xalqlarında gəlin, köçərkən özü ilə şərbət, çörək, su, güləb içkisi də aparır. Özü də maraqlı burasındadır ki, gətirilən şeyləri qadınlar yeyib-içər, təkcə güləbdən kişilərə paylanar. Görünür, bu cəhət müəyyən mənada dini təsirlərlə əlaqədardır” (14, 237).

Nişanla düyün arasındakı dövrdə əsasən bayram günlərində qız üçün bayram payı aparıb onu təbrik edirlər. Novruz bayramı günü gəlin qıza Novruz xonçaları gəlir. Burada bayramqabağı adətən Cənub bölgəsinə xas bayram çörəkləri bişirilir. Xonçada əsasən bayram çörəkləri: qənd çörəyi, partdama (və ya badam çörəyi), zeyran, bişi, bamiyə, əyirdək, şirinqoğal, badambura, külçə (və ya süd çörəyi), kətə, şəkərbura, paxlava olur. Bundan əlavə, adətə uyğun olaraq Novruz bayramında qız evinə bəzəkli sinidə ziyad balığının ağzına qızıl üzük qoyularaq gətirilir. Qızıl üzüyə qırmızı lent bağlanır. Hər bir nişanlı qıza xonçalarla birgə paltarlıq parça, ipək yaylıq, ətir aparılır.

May ayının axırlarında yetişmiş təzə meyvə və tərəvəz mövsümü zamanı qız evinə xonça tutub aparılır. Buna nobəryanalıq xonçası deyilir. Oğlan tərəfindən ağbirçək qadınlar nişanlı qıza xeyir-dua verirlər: “Novbarın mübarək olsun”, “Təzə günə, təzə novbara çıxasan”.

Qurban bayramı oğlan evindən qız evinə bayramlıq xonçalar və qurbanlıq qoç gətirilir. Qoçun boynuna qırmızı lent bağlayır, başına və ayaqlarına xına yaxırlar. Qurbanlıq qız evində kəsilərək paylanır. Adət üzrə, qız evinə heyvanı gətirən şəxsə xələt verilir.

Adətə görə, gəlin oğlan evinə şər qarışandan əvvəl yola düşməlidir. Axşam tərəfi bəy oğlanın qardaşları, sağdış-soldışı və bir neçə ağsaqqal gəlin qızın arxasınca yollanırlar. Oğlan adamları qız qapısına yetişəndə bəyin bacıları halay vurub nəğmə oxumağa başlayırlar:

Ağ ipəy, əlvən ipəy, uçar gedər yar, hey-hey,
Bu evin qızı köçər gedər yar, hey-hey (9).

Oğlan evi gəlini aparmağa gələndə qızın anasına süd haqqı verilir. Süd haqqının məbləği yüksək miqdarda olmalıdır. İki tərəfin ağsaqqalları ümumi razılığa gələrək münasib məbləğ üzərində dayanırlar. Zaman keçdikcə bu məbləğin miqdarı azaldılaraq aradan qaldırılmışdır. “Bu ödənc Azərbaycanın rayonlarında müxtəlif cür adlanırdı. Ona “süd pulu”, “qız pulu”, “xərc”, “yol pulu”, “rah pulu”, “bahaşir” (tatlarda, ləzgilərdə və dağ cuhudlarında), dədəvi alçaq (xınalıqlarda) deyilirdi” (5, 214). Şəki ərazisində isə süd puluna atalıx deyilir (13, 98).

Toy günü gəlin qızı bəzək otağında ipək pərdə, yaxud zərli örpək arxasında oturdub gəlini bəzəyirlər. Oğlan evi adamları gəlini ər evinə aparan zaman qız evindən bir nəfər qapını bağlayaraq xələt istəyir. Qapını tutanlara xələt verdikdən sonra oğlan adamları bəzək otağına daxil olub duvaq (anası tərəfindən gəlin qızın başına salınan qırmızı ipək zərli baş örtüyü) altında taxtda əyləşmiş gəlin qızın başına yığışırlar. Adət-ənənəyə görə, gəlini aparanlar onu görməməlidirlər. Bu vaxt bəyin böyük qardaşı gəlinin belini qırmızı ipək xara ilə bağlayır. Gəlinin belini bağlaya-bağlaya o, ucadan: “bizim gəlin sağ olsun, İlki qoy oğlan olsun, sonbeşiyi qız olsun” deyir. Sonra bəyin qardaşı gəlinə damazlıq bir heyvan vəd edir. Cənub zonasında buna soybağı və ya gülşəftəli deyilir. Belbağlama soyun davam etməsi və toxunulmazlıq, başibütövlük timsalı hesab edilir. “Erkən çağlarda bu, üzərində soyun, tayfanın nişan əlaməti—“damğası” həkk edilmiş qızıl və ya gümüş bir qurşaq olmuşdur (2, 23).

Gəlin ata evindən nəslin ağsaqqallarının xeyir-duasını alaraq çıxardılır: “Yaxşı gününüz olsun”, “Allah axırızı aydınlığa çıxarsın”, “Yarıyannardan olasıınız”, “Min bir budaq olasıınız”. Sonra çırağı üç dəfə gəlinin başına dolandırır onu oğlan evinə yola salırlar. Quba ərazisində isə gəlin evdən çıxardılan zaman ata evinin ruzi-bərəkətinin tükənməməsi üçün gəlinin əlini unlayıb evin qapılarına sürtdilər (8, 134).

Gəlini biz apardıq,
Bizdə bəylər gücü var (9).

“Oğuz türklərində qız ata mindirilib yeni ocağına, evinə aparılan zaman onu doğulub boya-başa çatdığı dədəsi evinin—“alaçıqın ətrafına üç, bəzən isə yeddi dəfə dolandırır, sonra darvaza altından keçirirdilər” (2, 193).

Ən böyük toy mərasimi oğlan evində, gəlinin gətirildiyi axşam başlanır. Oğlan evinin ağbirçək qadınları ər evinə, bəy otağına gətirilmiş gəlin qızın başına yığışaraq

“Xoş gəldin, qədəmin mübarək”deyə ona xeyir-dua verirlər. Sonra gəlinin qayınatası ona xələt boyun olur. Xələt əsasən kilim, həsir və yaxud qızıl əşyadan ibarət olur. Neftçala ərazisində bu duzayağı adlanır (12, 109).

Gəlinin ayağının altına aydınlıq rəmzi sayılan suyla dolu piyalə qoyulur. Gəlin içəri keçəndə piyaləni ayağı ilə vurub yıxır. İnəmə görə, bununla gəlin düşdüyü ocağa uğur gətirir. Sonra gəlinin başının üstündə çörək bölünərək bala batırılır və gəlini görməyə gələn qonaqlara paylanır. Xalq etiqadına görə, bununla gəlinin əli bərəkətli, ayağı ruzili olur, düşdüyü ocağa bolluq gətirir.

Oğlanın bacıları gəlinin qabağında oynayır, nəğmələr oxuyurlar:

Qardaş, bu ceyranı hardan almısan?

Ay yeddi gün, yeddi gecə

Qardaş, bu ceyranı hardan almısan?

Axtara-axtara evə salmısan (9).

Oğlan toyu üçün həyətdə toyxana qurulur. Toya dəvət olunanlar ayrıca bir otaqda yeyib-içir, sonra toyxanaya keçib aşıq və çalğıçılara qulaq asırlar. Bəy oğlanı sağdış və soldışın müşayiəti ilə toyxanaya gətirirlər, onları xüsusi bəzədilmiş taxtda əyləşdirirlər. Sonra bəyin dostları onu oynamağa dəvət edirlər:

Gül-çiçəkdən don geyinib,

Yol verin, təzə bəy gəlir.

Toy elə, gəlim toyuna, ay soldış,

Anan qurbandı boyuna, ay sağdış (9).

“Cənub zonasının özündə təşəkkül tapmış bir çox oyun havaları vardır. Onlardan: Pəhləvan havası, At oyunu, Dikdəstə, Gəlin havası, Şirmayi, Xonça gələndə, Xınayaxdı, Bəyoğlan, Sonalı, Mücəssəmə və bir neçə rəqslər vardır” (6, 472).

Oğlan toyu üç gün davam edirdi. Sonra isə oğlan evində üç günlük mərasimi başlanırdı. Məclisə çağırılmış qonaqlar təzə gəlin üçün xonça tutub gətirirlər. Bu zaman gəlin güləbdanla gələn qonaqlara güləb paylayır, bütün gələn qonaqlar gəlinə “Allah xeyir versin, Allah fərac versin” deyirlər. Oğlan evi tərəfindən gəlinin boynuna xələt atılır. Həmin gündən etibarən təzə gəlin üzə çıxmış sayılır.

Toydan təxminən iki ay keçdikdən sonra qız evi bəy və gəlini oğlan evinin adamları ilə birlikdə qonaq çağırır. Bu ayağçı mərasimi adlanır. Bu mərasim zamanı qız evində böyük süfrə açılır və qıza hədiyyələr bağışlanır. Hədiyyəbir dəst paltar və ailə yadigarı olaraq nəsil-dən-nəslə ötürülən qızıl əşyadan ibarət olur.

Biz mümkün qədər çalışmışıq ki, XX əsrin 50-60-cı illərinə qədərki Cənub bölgəsinin toyunu təsvir edək. Hazırda bölgədə keçirilən toylarda bu adətlərin çox az bir hissəsi qorunub saxlanılmışdır.

Bu bölgənin toy adətlərinin öyrənilməsi həmin zəngin adət-ənənələri yenidən göz qarşısında canlandıraraq yaddaşlarda yaşamasına kömək olacaqdır.

Göründüyü kimi, toy-düyün mərasimlərindəki ənənələrin bir qismi, inam və etiqadla, digər bir qismi isə xalq yaradıcılığının özünəməxsusluğu ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın bütün əyalətlərindəki toy mərasimlərinin adət-ənənələri yeni yaradılmış ailənin sağlam təməlini təşkil etməklə bərabər, ailənin uzunömürlü olmasını təmin edir.

Ədəbiyyat:

1. Abdullayev B. Haqqın səsi. – Bakı : Azərnəşr, 1984. - 137 s.
2. Aslanov E. Azərbaycan toyu. – Bakı: Tutu, 2003. - 242 s.
3. Əfəndiyev P. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. - Bakı : Maarif, 1992. - 478 s.
4. Heyət C. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. - Bakı : Azərnəşr, 1990. - 165 s.
5. Həvilov H. Azərbaycan etnoqrafiyası. – Bakı : Elm, 1991. - 252 s.
6. Hüseynbalaoğlu B. Lənkəran / Hüseynbalaoğlu B., M.Talışlı. – Bakı: Azərnəşr, 1990. - 500 s.
7. Kərimova S. Naxçıvanın qədim toy adətləri //«Dədə Qorqud» elmi-ədəbi toplu. – Bakı : Səda, 2002. - № 4. - S. 94-96.
8. Məmmədova X. Qubanın qədim toy ənənələri //«Dədə Qorqud» elmi-ədəbi toplu. –Bakı : Nurlan, 2008, № II, s. 128-136.- 194s.
9. Mənbəyi göstərilməyən nümunələr müəllifin şəxsi arxivindədir.
10. Mirzəyev A. Bayramlar, mərasimlər, ənənələr. - Bakı : Yazıçı, 1983. - 110 s.
11. Seyidov M. Azərbaycan mifik təfəkkürünün qaynaqları. - Bakı : Yazıçı, 1983.- 326 s.
- 12.Səfərova A. Neftçalada toy adətləri //«Dədə Qorqud» elmi-ədəbi toplu.– Bakı : Nurlan, 2006. - № 2. – S. 104-112.
13. Süleymanova L. Şəkidə toy adətləri //«Dədə Qorqud» elmi-ədəbi toplu. – Bakı : Səda, 2002. - № 4. - S. 97-107.
14. Гаджиева С.Ш.. Семья и брак у народов Дагестана в XIX – начале XX вв. М.: Наука, 1985. - 356 с.

Nuranə Salmanova

**ДРЕВНИЕ СВАДЕБНЫЕ ТРАДИЦИИ ЮЖНОГО
РЕГИОНА АЗЕРБАЙДЖАНА**

Резюме

Свадебные церемонии во всех регионах Азербайджана отличаются своей оригинальностью. Особенность свадебных церемоний в каждом регионе еще больше обогащает наши традиции. Древние следы традиций на свадьбах, проводимых в южной части страны все еще присутствуют.

Nuranə Salmanova

AZERBAIJAN SOUTHERN OLD WEDDING TRADITIONS

Summary

Wedding ceremonies have specific sides in all regions of Azerbaijan. Originality in wedding ceremonies of the each region enriches our traditions quite. Ancient tracks of the traditions in Southern wedding have been protected up to now.